

วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์: ความต่างในความเหมือนของ(กระบวนการ)การวิจัย¹

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวดี พูลพอกสิน²

เกริ่นนำ: ความหมายของวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

รายงานการศึกษาวิจัยถูกนำเสนอในหลายรูปแบบและถูกเรียกในชื่อที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งหากใช้เกณฑ์ของผลลัพธ์ในแต่ละระดับการศึกษา จะพบว่ามีการใช้ชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ เมื่อศึกษาในระดับปริญญาตรี อาจเรียกว่า รายงานวิจัย (Research paper) การศึกษาด้วยตนเอง หรือการค้นคว้าเฉพาะเรื่อง (Independent study) การศึกษาเฉพาะเรื่อง (Specific study) ในขณะที่ระดับบัณฑิตศึกษา ส่วนของระดับปริญญาโท จำแนกเป็น 2 รูปแบบหรือ 2 ทางเลือกสำหรับนักศึกษา ได้แก่ วิทยานิพนธ์ (Thesis) และสารนิพนธ์ (Independent study) ส่วนระดับปริญญาเอก มีการเรียกที่หลากหลายเช่นกัน เช่น วิทยานิพนธ์ (Thesis) หรือ คุชฎินิพนธ์ (Dissertation) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในบทความสั้นนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของการศึกษาวิจัยในระดับปริญญาโท ระหว่าง วิทยานิพนธ์ (Thesis) และ สารนิพนธ์ หรือการศึกษาอิสระ (Independent study) ซึ่ง Ahad (2011) ได้ระบุว่าเอกสารวิชาการทั้งสองประเภทดังกล่าวถือเป็นงานเขียนประเภทหนึ่ง โดยมีรูปแบบคล้ายคลึงกัน และมีความแตกต่างกันในบางส่วน

ความหมายของวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์ ถูกให้ความหมายว่าเป็น “งานเขียนยาวๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยเฉพาะเรื่องที่ทำขึ้นสำหรับระดับการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย” (Hothi, 2020) นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงจำนวนคำที่มีการเขียนในวิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาโทอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ตั้งแต่ประมาณ 20,000 คำขึ้นไป ขณะที่วิทยานิพนธ์ในระดับปริญญาเอก ถูกกำหนดไว้ที่ 50,000 คำขึ้นไป โดย 100,000 คำ มักจะเป็นจำนวนสูงสุดที่มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่อนุญาต

นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์ถูกมองว่ามีความเข้มข้นมากกว่าสารนิพนธ์ในแง่มุมต่างๆ ตามที่ Ahad (2011) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นในประเด็นต่อไปนี้ (1) ความครอบคลุมที่หลากหลายด้าน (2) ความจำเป็นต้องสืบค้นหลักฐานที่กระจ่างชัด (3) ความเป็นวิทยาศาสตร์ (4) การใช้ระยะเวลาในการศึกษา (5) มีการใช้จ่ายหรือใช้งบประมาณดำเนินการที่มากกว่า และวิทยานิพนธ์ (6) ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาหรือนำไปสู่การศึกษาในระดับปริญญาเอกได้ มากไปกว่านั้น ข้อมูลเพิ่มเติมจากการอธิบายของ University of North Dakota (2020) ได้กล่าวถึงวิทยานิพนธ์จะถูกจัดทำขึ้น อยู่ภายใต้การแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษา รวมถึงการต้องแสดง

¹ ผู้เขียนเผยแพร่เอกสารนี้ในรูปแบบออนไลน์ เดือนพฤษภาคม 2565 เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเหมือนและความต่างของวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ และเพื่อประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจและนำไปใช้ของหลักสูตรการศึกษา

² อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิธีการวิจัยที่ถูกต้อง รวมไปถึงการระบุแหล่งทุนที่ได้รับ ทั้งนี้ แม้อัตถิตวิทยาลัยจะมีการจัดทำคู่มือ รูปแบบของการเขียนหรือนำเสนอ แต่ในทางปฏิบัติจริงอาจต้องเลือกรูปแบบที่เหมาะสมตามที่คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เห็นควร

ทั้งนี้ ในความเห็นของผู้เขียน ลักษณะของวิทยานิพนธ์ข้างต้นสะท้อนถึง ความยาวจากการกำหนดจำนวนคำ ระยะเวลาที่ใช้ ค่าใช้จ่ายดำเนินการ อาจารย์ที่ปรึกษา และการระบุถึงวิธีการวิจัยที่ถูกต้อง มากกว่าที่จะให้รายละเอียดว่ากระบวนการวิจัย ขั้นตอนการวิจัย และเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ควรเป็นอย่างไร หรือมีลักษณะเด่นที่ชัดเจนอย่างไรบ้าง

ความหมายของสารนิพนธ์

การศึกษาอิสระหรือสารนิพนธ์ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิชาที่ไม่มีอยู่ในหลักสูตรที่สถาบันการศึกษากำหนดขึ้น หรือเกี่ยวกับหัวข้อที่นักศึกษาต้องการสำรวจหรือศึกษาในเชิงลึก รวมทั้งเป็นการทำงานของนักศึกษาแบบตัวต่อตัวกับอาจารย์เพื่อรับหน่วยกิตการศึกษา ดังนั้น นักศึกษาควรตรวจสอบหลักเกณฑ์เฉพาะของหลักสูตร ทั้งนี้ สถาบันส่วนใหญ่ต้องการรูปแบบบางอย่างของการศึกษาสารนิพนธ์ ดังนี้ (1) ระดับการศึกษาเฉพาะหรือจำนวนหน่วยกิต ซึ่งบางหลักสูตรต้องการให้นักศึกษาสำเร็จการศึกษาในรายวิชาก่อนที่จะเริ่มต้นการศึกษาอิสระ (2) เกรดเฉลี่ยสะสมของนักศึกษาขั้นต่ำ มีตั้งแต่ 2.0 ถึง 3.0 (3) หลักสูตรการศึกษาอิสระมักประยุกต์ใช้กับหน่วยกิตส่วนใหญ่หรือย่อยของนักศึกษา แต่ไม่ใช่กับข้อกำหนดด้านการศึกษาทั่วไป (4) อาจารย์ที่ปรึกษาต้องดูแลการศึกษาอิสระนี้ นอกเหนือจากภาระงานสอนในชั้นเรียนปกติและรวมทั้งภาระผูกพันในการศึกษาวิจัยอื่นๆ ด้วย ทั้งนี้ต้องยอมรับว่าอาจารย์มักมีภารกิจหลายด้าน ดังนั้น การหาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อคำแนะนำนักศึกษาอาจต้องใช้เวลา โดยอาจารย์ที่ปรึกษาจะต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่หรือสาขาที่นักศึกษาต้องการศึกษา และ (5) นักศึกษาต้องได้รับการอนุมัติจากอาจารย์ที่ปรึกษาในคณะ คณบดี และ/หรือผู้อำนวยการหลักสูตร (Upson, 2021) ในการศึกษาสารนิพนธ์นี้

ขณะที่ School of Public Health, The University of Texas (n.d.) ได้ให้ความหมายของสารนิพนธ์ในอีกแง่มุม กล่าวคือ เป็นตัวเลือกของหลักสูตรสำหรับนักศึกษาทุกคน ซึ่งการศึกษานี้จะช่วยให้นักศึกษาสามารถทำงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาหรือคณะเพื่อกำหนดแผนเฉพาะสำหรับความรู้และทักษะที่นักศึกษาต้องการค้นหาในหัวข้อเฉพาะหรือหัวข้อที่นักศึกษารายบุคคลมีความสนใจ ขณะที่สารนิพนธ์ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้นักศึกษาต้องตรวจสอบหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาหลักที่กำลังศึกษา โดยย้ำว่าสารนิพนธ์เป็นผลงานของผู้เขียนเพียงคนเดียว (University of North Dakota, 2020) ซึ่งไม่แตกต่างกับที่ Suny Brockport (2014) และ Upson (2021) ที่เห็นว่าสารนิพนธ์มีวัตถุประสงค์เพื่อ “เป็นการขยาย” หรือ “แยกออก” ของหลักสูตร โดยเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ติดตาม/ค้นคว้ารายวิชาในเชิงลึกและในลักษณะที่เป็นอิสระมากขึ้น สารนิพนธ์จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นผ่านการปรึกษาหารือระหว่างนักศึกษากับผู้สอนหรืออาจารย์ที่ปรึกษา มากไปกว่านั้น ยังมีการมองว่าสารนิพนธ์เป็นรูปแบบหนึ่งของกิจกรรมการศึกษาที่ดำเนินการโดยนักศึกษาแต่ละคนโดยมีการควบคุมดูแล

เพียงเล็กน้อยหรือไม่มีเลยของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งนักศึกษาและอาจารย์จะตกลงกันในหัวข้อการศึกษาวิจัย ทั้งนี้ การดำเนินการจะเป็นไปตามจำนวนหน่วยกิตการศึกษาที่ตกลงกันหรือได้ลงทะเบียนเรียนไว้

เช่นเดียวกับ Top Hat Glossary (n.d.) ที่เห็นสอดคล้องว่าการศึกษาอิสระหรือสารนิพนธ์เป็นหนทาง สำหรับนักศึกษาที่มีแรงจูงใจในหัวข้อที่ตนสนใจ ซึ่งเป็นวิธีการให้นักศึกษาได้เรียนรู้เนื้อหาเฉพาะทางหรือได้รับ ประสบการณ์ตรงจากการวิจัย ซึ่งตรงกับความมุ่งหมายของ The University of Texas เช่นเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม ทั้งวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ ต่างมีส่วนคล้ายมากกว่าส่วน ต่าง และให้ความสำคัญไปที่รายละเอียดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการ มากกว่ามุ่งให้ข้อสังเกตในความ แตกต่างของกระบวนการวิจัย อย่างไรก็ตาม ความเป็นวิทยานิพนธ์จะมี “ความยุ่งยาก” ในการดำเนินการ และ “ความยาก” ของกระบวนการวิจัยที่มากกว่า อย่างไรก็ตาม Upson (2021) ได้ให้ความเห็นว่านักศึกษาควรพูดคุย กับอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม โดยอาจารย์ที่ปรึกษาสามารถให้คำแนะนำนักศึกษาว่าวิทยานิพนธ์หรือ สารนิพนธ์ที่ควรจะเป็นทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาแต่ละคนซึ่งมีความสนใจและข้อจำกัดที่แตกต่างกัน ของการศึกษาในระดับปริญญาโทด้วย

มุมมองผู้เขียน: ความต่างในความเหมือนของวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์

มุมมองของผู้เขียนต่อความต่างในความเหมือนของวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ เมื่อพิจารณาโดยจำแนก ตามบทหรือการนำเสนอรายงานวิจัย มีประเด็นที่น่าสนใจต่อไปนี้

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของสารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์

รายบท	สารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์
บทนำ	เนื้อหาต่างต้องสะท้อนถึง originality และ research gap แต่อาจมีความเข้มข้นในการนำเสนอที่ลึกซึ่งแตกต่างกัน	เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ร่วมกับการวิเคราะห์
	เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา สรุปรว	เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา ร่วมกับการวิเคราะห์
	วัตถุประสงค์การศึกษา/คำถามการวิจัยมุ่งเน้นคำตอบที่เป็น What มากกว่า Why และ How	วัตถุประสงค์การศึกษา/คำถามการวิจัยครอบคลุมถึง Why และ How
	อาจไม่มีสมมติฐานการวิจัย หรือมีการทดสอบสมมติฐาน ด้วยตัวแปร 1 ตัว	มีสมมติฐานการวิจัย ที่ใช้การทดสอบทางสถิติในตัวแปร มากกว่า 1 ตัว รวมถึงความเกี่ยวข้องของตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป
	ไม่มีความแตกต่างในการเขียนในส่วนอื่นๆ ได้แก่ นิยามศัพท์เชิงปฏิบัติการ ข้อตกลงเบื้องต้น ขอบเขตการศึกษา และ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	
การทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้อง	สารนิพนธ์มีความเข้มข้นในการทบทวนวรรณกรรมน้อยกว่าวิทยานิพนธ์ อย่างไรก็ตาม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ ทบทวนทั้งในส่วนของสารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ต้องมีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาและนำไปสู่การกำหนดคำถาม การวิจัย/สะท้อนให้เห็นช่องว่างของการวิจัยเช่นเดียวกัน	
	อาจไม่มีกรอบเชิงทฤษฎี	มีกรอบเชิงทฤษฎีที่เป็นผลมาจากการทบทวน วรรณกรรม

รายบท	สารนิพนธ์	วิทยานิพนธ์
	อาจไม่มีกรอบแนวคิดที่ชัดเจน หรือนำเสนอผ่านการเขียนในรูปแบบการบรรยายเป็นย่อหน้า	มีกรอบแนวคิดที่ชัดเจนในการแสดงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับตัวแปรต่างๆที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม
วิธีการศึกษา	เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจ หรือเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ หรือ คุณภาพ อย่างไม่อย่างหนึ่ง กลุ่มตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูล อาจมีจำนวนน้อยกว่า หรือไม่ เป็นไปตามการกำหนดขนาดตัวอย่างตามหลักการ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติขั้นพื้นฐาน รวมทั้งการ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์ในรูปแบบ ทั่วไป	เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ ที่เข้มข้น รวมทั้งเป็นงานวิจัยผสมวิธีที่เต็มรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างมีความเป็นตัวแทน หลากหลาย และมี ขนาดที่เหมาะสม รวมทั้ง ควรได้มาด้วยวิธีการสุ่ม สืบเนื่องจากวัตถุประสงค์ สมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ จะใช้ทั้งสถิติเชิง พรรณนาและสถิติเชิงอนุมาน โดยในส่วนของงานวิจัย เชิงคุณภาพ จะมีการใช้เทคนิคการวิเคราะห์ที่มีความ ลึกซึ้งและซับซ้อนมากขึ้น
	ส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์/คำถามการวิจัย วิธีการสุ่มตัวอย่าง และรวมถึงลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการจะมีความสืบเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุผล ไม่จะเป็นสารนิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ก็ยังคงยึดหลักการนี้	
ผลการศึกษา	ไม่มีความแตกต่างกัน นำเสนอตามวัตถุประสงค์การศึกษา หรือ ตอบคำถามการวิจัยให้ครบถ้วน	
การอภิปรายผลการศึกษา	นำผลที่ได้จากการศึกษามาเปรียบเทียบกับข้อมูลในส่วนของ ของการทบทวนวรรณกรรม	ดำเนินการเช่นเดียวกับสารนิพนธ์ แต่มีความลึกซึ้งใน การอภิปรายที่เข้มข้นมากกว่า
สรุปผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ	ไม่มีความแตกต่างกันในส่วนของการนำเสนอ ทั้งในส่วนของสรุปผลการศึกษาตามประเด็นที่สนใจศึกษา การให้ ข้อเสนอแนะที่มาจากผลการศึกษา รวมทั้งข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ทั้งนี้ อาจมีความเป็นไปได้ที่ ข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการศึกษาในส่วนของวิทยานิพนธ์ จะมีความละเอียด ลึกซึ้ง และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องชัดเจน ทั้งในระดับมหภาคและจุลภาค	
รายการอ้างอิง	มีความเป็นไปได้ที่จำนวนรายการอ้างอิง แหล่งข้อมูลอ้างอิง รวมทั้งการใช้เอกสารต่างประเทศ ในส่วนของ วิทยานิพนธ์จะมีจำนวน แหล่งข้อมูลที่หลากหลาย มากกว่าสารนิพนธ์	
การพิจารณาจริยธรรม การวิจัย	ไม่มีความแตกต่างกันทั้งในส่วนของสารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ ไม่มีการยกเว้น หรือแตกต่างกันในงานวิชาการสอง ประเภทนี้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความอ่อนไหวของประเด็นและกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา อย่างไรก็ตาม จริยธรรมการวิจัยมี ความสำคัญในงานวิจัย รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษา	

ทั้งนี้ ตารางสรุปข้างต้นอาจไม่ใช่บทสรุปเดียวหรือความถูกต้อง ชัดเจนโดยเบ็ดเสร็จของความแตกต่างระหว่างวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ในแต่ละหลักสูตรการศึกษาที่ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ได้รับรู้ตรงกันคือ การศึกษาในระดับปริญญาโท นักศึกษามีสิทธิหรือโอกาสในการเลือกที่จะดำเนินการวิจัยในรูปแบบก็ได้ เช่น หากเลือกเรียนแผน ก ก็ต้องศึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งมีจำนวนหน่วยกิตมากกว่า หรือหากเลือกเรียนแผน ข คือ การทำสารนิพนธ์ ซึ่งมีจำนวนหน่วยกิตน้อยกว่าวิทยานิพนธ์ครึ่งหนึ่ง แต่ก็ต้องเรียนวิชาบรรยายอื่นๆ เพิ่มเติมเพื่อทดแทนหรือทำให้จำนวนหน่วยกิตการศึกษาในหลักสูตรไม่แตกต่างกันไม่ว่านักศึกษาจะเลือกทำสารนิพนธ์หรือวิทยานิพนธ์ อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของผู้เขียน ไม่ว่าจะการวิจัยที่นำเสนอและเผยแพร่จะถูกเรียกในระบบการศึกษาหรือในหลักสูตรว่าอะไรก็ตาม ขั้นตอนการทำวิจัยหรือกระบวนการต่างๆ มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันตามหลักการ

พื้นฐานเดิมอยู่แล้ว จึงอาจเป็นการยากที่จะลดรูปหรือลดทอนความน่าเชื่อถือของงานวิจัยลงในบางกระบวนการ เช่น ถ้าศึกษาวิทยานิพนธ์ด้วยการใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีการกำหนดขนาดตัวอย่างและได้มาซึ่งตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น ก็ไม่สามารถ/ไม่ควรวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติอนุมาน แม้ว่าสถิติอนุมานจะถูกเห็นว่าเหมาะสมในการนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลในระดับวิทยานิพนธ์ก็ตาม ในทำนองเดียวกัน หากศึกษาสารนิพนธ์ แต่มีวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น ก็จะมีโอกาสในการเลือกใช้ได้ทั้งสถิติพรรณนาและสถิติอนุมาน ไม่ใช่จะใช้สถิติพรรณนาได้เพียงอย่างเดียว (ด้วยเหตุผลของการทำสารนิพนธ์ที่ต้องการความเข้มข้นน้อยกว่า) เช่นเดียวกับขนาดตัวอย่างในสารนิพนธ์ เมื่อใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยสามารถหรือควรเก็บข้อมูลจำนวนมาก การเก็บข้อมูลจำนวนน้อยด้วยเหตุผลของการเป็นสารนิพนธ์อาจได้รับอนุญาตให้ดำเนินการได้จากอาจารย์ที่ปรึกษา แต่ผลของการศึกษาจะสะท้อนความ(ไม่)น่าเชื่อถือหรือความ(ไม่)มีคุณภาพของงานวิจัย ดังนั้น อาจไม่มีคำตอบตายตัวที่จะจำแนกความแตกต่างของวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ได้ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุด ไม่ว่านักศึกษาจะเลือกใช้หรือเลือกที่จะดำเนินการวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ ต้องไม่ลืมตระหนักว่าแต่ละขั้นตอนการวิจัยมีความต่อเนื่องกัน เชื่อมโยงกันอย่างเป็นเหตุและผล ทั้งนี้เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือให้กับผลการศึกษาวินิจฉัยนั้นๆ ด้วย

ผู้เขียนขออนุญาตยกตัวอย่างหลักสูตรหนึ่ง (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563) ซึ่งได้กำหนดให้มีจำนวนหน่วยกิตที่เรียนตลอดหลักสูตร 39 หน่วยกิต ซึ่งหากเลือกทำวิทยานิพนธ์ (Thesis) ในแผน ก ซึ่งมีจำนวน 12 หน่วยกิต หรือเลือกที่จะศึกษา การค้นคว้าอิสระ (Independent study) ในแผน ข ซึ่งมีจำนวน 6 หน่วยกิต และต้องเรียนวิชาบังคับเลือกแทนการทำวิทยานิพนธ์ อีกจำนวน 2 วิชา รวม 6 หน่วยกิต (สารนิพนธ์ 6 หน่วยกิต รวมกับ 6 หน่วยกิตของวิชาบังคับเลือก รวมเป็น 12 หน่วยกิต ซึ่งเท่ากับหน่วยกิตของวิทยานิพนธ์) โดยหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2563 ได้ให้คำอธิบายรายวิชาของ

“การค้นคว้าอิสระ ว่าหมายถึง ข้อเสนอการวิจัยเพื่อตอบประเด็นปัญหาในวิธีวิทยาและรูปแบบการปฏิบัติงานกับกลุ่มเป้าหมายและบริบททางสังคมที่สนใจ โดยใช้ข้อมูลจากปรากฏการณ์ เป็นข้อเสนอตามระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ หรือ เชิงคุณภาพที่ถูกต้อง และทฤษฎีทางวิชาการเป็นแนวทาง โดยอยู่ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการจนสำเร็จเป็นรายงานการศึกษาค้นคว้าที่สมบูรณ์”

ในขณะที่ คำอธิบายรายวิชาของ “วิทยานิพนธ์ คือ ประยุกต์ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณหรือคุณภาพในการศึกษา เพื่อตอบคำถามการวิจัยในหัวข้อที่สนใจ โดยอาศัยปัญหา ปรากฏการณ์และทฤษฎีตามวิธีวิทยาและรูปแบบการปฏิบัติงานกับกลุ่มเป้าหมายและบริบททางสังคม ประกอบกับระเบียบวิธีการวิจัยที่ศึกษาเป็นแนวทาง ภายใต้การกำกับของคณะกรรมการวิทยานิพนธ์ ผลงานการศึกษาต้องยึดถือจรรยาบรรณทางการวิจัย และต้องได้รับการเผยแพร่ตามหลักเกณฑ์”

ซึ่งหากพิจารณาจากคำอธิบายรายวิชาของทั้งสองวิชา จะพบว่า มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน แม้จะอธิบายด้วยข้อความที่ต่างกันบ้างในส่วนของกระบวนการศึกษาวินิจฉัยก็ตาม ทั้งนี้ความต่างที่ชัดเจนคือ วิทยานิพนธ์เน้นย้ำ

ในส่วนของจริยธรรมการวิจัย และรวมถึงผลงานวิจัยต้องได้รับการเผยแพร่ตามหลักเกณฑ์ (ส่วนนี้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ชัดเจนในความแตกต่างกับสารนิพนธ์) ซึ่งการตีพิมพ์ผลงานวิทยานิพนธ์นี้เป็นหนึ่งในเกณฑ์ความสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ในขณะที่สารนิพนธ์ระบุเพียงต้องมีการเผยแพร่ในลักษณะที่สืบค้นได้ อย่างไรก็ตาม ทั้งในส่วนของบางข้อความที่ระบุในคำอธิบายรายวิชา และการกำหนดที่สืบเนื่องในเกณฑ์ความสำเร็จการศึกษา ทำให้เห็นความชัดเจนที่สุดของความต่างในการศึกษาวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ของหลักสูตรนี้ โดยเฉพาะในมิติของผลลัพธ์หรือรูปแบบการเผยแพร่

สารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์: การสร้างความน่าเชื่อถือที่ไม่(อาจ)ต่างกันใน(กระบวนการ)การวิจัย

อย่างไรก็ตาม ส่วนความเห็นของผู้เขียน หากนักศึกษาต้องการศึกษาวิจัยในขนาดที่เล็กลงเพื่อให้สอดคล้องกับโครงสร้างหลักสูตรหรือจำนวนหน่วยกิต เมื่อต้องทำสารนิพนธ์ ต้องกำหนดหรือดีกรอบการทบทวนวรรณกรรม และการกำหนดคำถามการวิจัย (Research question) หรือจำนวนข้อของวัตถุประสงค์การวิจัย (Research objective) ในขนาดที่เหมาะสมตั้งแต่เริ่มแรก เนื่องจากกระบวนการอื่นๆ หลังจากนั้น จะจะเป็นไปตามกระบวนการค้นคว้าวิจัย การออกแบบการวิจัยเพื่อตอบโจทย์ การกำหนดความเข้มข้นของหลักสูตรให้สอดคล้องกับจำนวนหน่วยกิต เจตนาธรรมของหลักสูตรและความสนใจของนักศึกษา รวมทั้งคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งท้ายที่สุดต้องยอมรับว่า จำนวนหน่วยกิตที่น้อยกว่า อาจนำมาซึ่งการมีองค์ประกอบ ขั้นตอนการวิจัยที่น้อยลงตามไปด้วย เช่น การออกแบบการวิจัยที่ใช้ระยะเวลาดำเนินการที่น้อยลง ความซับซ้อนของการออกแบบการวิจัยที่น้อยกว่า ทั้งนี้ นักศึกษาต้องตระหนักเสมอว่า เราสามารถลดรูปบางขั้นตอนให้สั้นลง ดำเนินการที่ง่ายขึ้นได้ แต่ไม่สามารถลดทอนคุณค่าและกระบวนการภายในที่เกี่ยวข้องกับความน่าเชื่อถือของการศึกษาวิจัยได้

มากไปกว่านั้น สิ่งสำคัญที่นักศึกษาต้องรับรู้เพิ่มเติม คือ เมื่อเลือกที่จะทำสารนิพนธ์ในการศึกษาระดับปริญญาโทแล้ว ผลกระทบที่ตามมาอาจเป็นไปตามที่ Ahad (2011) ได้กล่าวถึงไว้ข้างต้น คือ ไม่สามารถนำไปใช้ในการสมัครเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาเอกของบางหลักสูตร หรือบางมหาวิทยาลัยได้

นอกจากวิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ที่ต่างเป็นองค์ประกอบของการศึกษาในหลักสูตรระดับเดียวกันคือระดับปริญญาโทจะมีความเหมือน ความต่างกันบางส่วนตามที่ได้อธิบายข้างต้นแล้ว Davidson (1977) ยังได้กล่าวถึงความแตกต่างระหว่างวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์ ซึ่งเป็นงานวิจัยของนักศึกษาในระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก ตามลำดับ โดยได้มีการให้ความหมายของดุษฎีนิพนธ์ในฐานะที่เป็นงานเขียนในหัวข้อที่มีการอภิปรายจำนวนมาก เป็นเรียงความที่เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นตำรา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเขียนสำหรับปริญญาดุษฎีบัณฑิต ทั้งนี้ ตามคำจำกัดความของวิทยานิพนธ์เผยให้เห็นว่าไม่มีความแตกต่างที่ชัดเจนระหว่างคำว่าวิทยานิพนธ์และดุษฎีนิพนธ์ โดยอันที่จริงแล้ว วิทยานิพนธ์เป็นดุษฎีนิพนธ์ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งซึ่งได้ทำการวิจัยต้นฉบับ ขณะที่ Ahad (2011) ได้อธิบายให้เห็นภาพชัดขึ้นว่า มหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศสหรัฐอเมริกา คำว่า วิทยานิพนธ์ หมายถึง งานที่ถูกดำเนินการสำหรับการศึกษาในระดับปริญญาโท ส่วนดุษฎีนิพนธ์สำหรับ

การศึกษาในระดับปริญญาเอก (เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในประเทศไทย) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างนี้ไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นสากล เนื่องจากยังมีมหาวิทยาลัยอื่นๆ ได้แก่ Harvard University และ University of Washington ที่มีการระบุถึงวิทยานิพนธ์ในฐานะที่เป็นคหุฎินิพนธ์ด้วย

กล่าวโดยสรุป ไม่ว่าจะเป็ความเหมือน ความต่างระหว่างสารนิพนธ์ และวิทยานิพนธ์ หรือ วิทยานิพนธ์ และคหุฎินิพนธ์ ต่างถูกตีความในความหมายด้วยความเข้าใจที่หลากหลายของผู้เกี่ยวข้อง จึงอาจนำไปสู่ความหลากหลายของการดำเนินการในทางปฏิบัติของแต่ละหลักสูตรของสถาบันการศึกษาแต่ละแห่งด้วย ดังนั้น “ความต่างในความเหมือน” ของหัวข้อบทความสั้นนี้ จึงหมายถึง การศึกษาวิจัยที่นำเสนอผ่านความเป็นสารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ ซึ่งภาพรวมอยู่บนฐานของการมีความเหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ นั่นคือ การใช้องค์ความรู้ด้านวิธีวิจัยเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการดำเนินการ เพื่อให้งานวิจัยยังคงรักษาความโดดเด่นของความน่าเชื่อถือไว้ ไม่ว่าจะหลังจากนั้น การนำเสนอผลงานสู่สาธารณะจะถูกเรียกด้วยคำแบบใดก็ตาม ส่วนความต่างซึ่งอาจมีไม่มากและไม่ชัดเจนเป็นหนึ่งเดียวในการศึกษาวิจัยสถานการณ์จริงของนักศึกษาแต่ละคนได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น ความชัดเจนที่สุดพิจารณาและเชื่อมโยงได้จากการกำหนดเป็นลายลักษณ์อักษรโดยหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร รายวิชาในหลักสูตร และเกณฑ์การสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตร ที่จะช่วยแยกแยะความเหมือน ความต่างของการศึกษาวิจัยทั้งสองรูปแบบนี้

สุดท้าย แม้สารนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ เป็นส่วนประกอบหนึ่ง (ที่สำคัญ) ในการศึกษาในระดับปริญญาโท แต่ผู้สอนหรืออาจารย์ที่ปรึกษาต้องไม่ลืมว่าสิ่งสำคัญที่ควรต้องตระหนักสำหรับการศึกษารายวิชาและการศึกษาวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษาด้วยเช่นกัน คือ ควรกระตุ้น ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ฝึกทักษะ ความสามารถในการเขียนงานวิชาการ การคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบบนฐานองค์ความรู้ การสื่อสารข้อมูลวิชาการที่ผ่านการสังเคราะห์ ซึ่งทักษะเหล่านี้จะส่งเสริมและรวมเป็นความสามารถส่วนบุคคลของนักศึกษาที่ถ่ายทอดผ่านผลงานวิชาการสุดท้ายก่อนสำเร็จการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา นั่นคือ การใช้วิจัยเป็นเครื่องมือและวิธีการในการแสวงหาหรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ในศาสตร์นั้นๆ

รายการอ้างอิง

คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2563). *คู่มือการศึกษาหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2563)*.

https://socadmin.tu.ac.th/uploads/socadmin/pdf/final_course.ssm2563.pdf

Ahad. (2011, January 2). *The difference between independent study (IS), & thesis, and thesis & dissertation*. <http://specialmanagement.blogspot.com/2011/01/difference-between-independent-study-is.html>

Hothi, H. (2020, August 18). What's the difference between a dissertation and a thesis.

<https://www.discoverphds.com/blog/whats-the-difference-between-a-dissertation-and-a-thesis>

School of Public Health, The University of Texas. (n.d.). *Recommended independent study structure*.

Suny Brockport. (2014) *Differences between independent study and directed study*.

https://www.brockport.edu/support/policies/adopted/emsa_registration_differences_between_independent_directed_study.html

Top Hat Glossary. (n.d.). *Independent study*. <https://tophat.com/glossary/i/independent-study/>

University of North Dakota. (2020). Thesis/independent study/scholarly project or dissertation.

<http://undpublic.courseleaf.com/graduateacademicinformation/academicpolicies/thesisindependentstudyscholarlyprojectordissertation/>

Upson, M. (2021). Independent study: What it is and how it works.

<https://www.bestcolleges.com/blog/independent-study/>